

DOI: 10.15421/151839

УДК: 323.2

Щодо визначення поняття «державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства»

Волинець С. С., Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

У статті послідовно наведено та проаналізовано підходи до визначення змісту понять «політика», «державна політика», «сприяння», «розвиток» та «громадянське суспільство», внутрішні характеристики і сутнісні ознаки яких інтегрує в собі термін «державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства». Підкреслено, що визначення «державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства» досі відсутнє на законодавчому рівні, у державному управлінні та вітчизняному суспільствознавстві.

Наголошено, що формулювання поняття «державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства» дозволить виокремити даний напрям державної політики з-поміж інших, уникнути хибного розуміння його змісту, понятійної невизначеності, неточного або некоректного формулювання його цілей, завдань, напрямів та заходів реалізації.

Узагальнюючи підходи до визначення «державної політики», у статті наведено її характеристики та основні складові.

Зазначено, що на сьогоднішній день громадянське суспільство – одне з найбільш суперечливих явищ, яке посідає центральне місце у дослідженнях багатьох суспільних наук. Визначено основні варіанти сучасного розуміння громадянського суспільства та запропоновано авторський підхід до його визначення.

На основі проведеного аналізу автором сформульовано власне розуміння поняття «державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства» та окреслено напрями його подальшого наукового дослідження.

Ключові слова: громадськість; взаємодія з громадськістю; суспільні відносини; держава; органи державної влади; громадянин

Concerning the definition of the concept «state policy for promoting civil society development»

Volynets S. S., Dnipropetrovsk Regional Institute of National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

The study systematically presented and analyzed approaches to defining the content of the concepts of «politics», «state policy», «promotion», «development» and «civil society», whose internal characteristics and intrinsic features integrate the term «state policy to promote the development of civil society». The study emphasized that the definition of «state policy of promoting the development of civil society» is still lacking at the legislative level, in public administration and in the national social sciences.

The study emphasized that the wording of the concept «state policy of promoting the development of civil society» will allow to distinguish this direction of state policy among others, to avoid misunderstanding of its content, conceptual uncertainty, inaccurate or incorrect formulation of its goals, tasks, directions and measures.

Summarizing approaches to the definition of «state policy», the study presented its characteristics and main components.

The study noted that civil society is one of the most controversial phenomena today, which occupies a central place in the researches of many social sciences. The study highlighted stages in the evolution of the views of thinkers and scholars on the interpretation of civil society. The study defined the main variants of modern understanding of civil society and proposed the author's approach to its definition.

On the basis of the analysis, the author formulates his own understanding of the concept of «state policy promoting the development of civil society» and outlines directions for further scientific research.

Keywords: public; interaction with the public; social relations; state; bodies of state power; citizen

Об определении понятия «государственная политика содействия развитию гражданского общества»

Волынец С. С., Днепропетровский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины

В статье последовательно представлены и проанализированы подходы к определению содержания понятий «политика», «государственная политика», «содействие», «развитие» и «гражданское общество», внутренние характеристики и сущностные признаки которых интегрирует в себе термин «государственная политика содействия развитию гражданского общества». Подчеркнуто, что определение «государственной политики содействия развитию гражданского общества» до сих пор отсутствует на законодательном уровне, в государственном управлении и отечественном обществоведении.

Отмечено, что формулировка понятия «государственная политика содействия развитию гражданского общества» позволит выделить данное направление государственной политики среди других, избежать ложного понимания его содержания, понятийной неопределенности, неточного или некорректного формулирования его целей, задач, направлений и реализации.

Обобщая подходы к определению «государственной политики», приведены его характеристики и основные составляющие. Указано, что на сегодняшний день гражданское общество – одно из самых противоречивых явлений, которое занимает центральное место в исследованиях многих общественных наук. Выделены этапы в эволюции взглядов мыслителей и ученых на интерпретацию гражданского общества. Определены основные варианты современного понимания гражданского общества и предложен авторский подход к его определению.

На основе проведенного анализа автором сформулировано собственное понимание понятия «государственная политика содействия развитию гражданского общества» и намечены направления его дальнейшего научного исследования.

Ключевые слова: общественность; взаимодействие с общественностью; общественные отношения; государство; органы государственной власти; граждане

Постановка проблеми.

На сьогоднішній день спостерігається значна увага науковців, представників органів влади та громадськості до розвитку громадянського суспільства. Протягом останніх років різним аспектам даного питання присвячено значну кількість наукових праць та публікацій, законів та підзаконних нормативно-правових актів. Основні завдання і напрями діяльності держави щодо сприяння розвитку громадянського суспільства визначені, у тому числі, Національною стратегією, затвердженою Указом Президента України.

Разом із тим як на законодавчому рівні, так і в численних наукових дослідженнях досі не сформульовано визначення поняття «державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства», що може призвести до хибного розуміння змісту даного напрямку державної політики, неточного або некоректного формулювання його цілей, завдань, напрямів та заходів реалізації.

Загрозу виникненню термінологічної неузгодженості, плутанини та змішування понять створюють також спроби тлумачення державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства, виходячи з її завдань, адже останні з

часом можуть втрачати свою актуальність, змінюватися, корегуватися, уточнюватися та бути характерними також для інших напрямів державної політики.

Отже, формулювання поняття «державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства» матиме вагоме теоретичне і практичне значення, дозволить виокремити його з-поміж інших напрямів державної політики, уникнути понятійної невизначеності та інших зазначених вище проблем.

Аналіз досліджень і публікацій.

Відсутність наукових праць, що містять визначення поняття «державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства», компенсується значною кількістю публікацій та досліджень, присвячених тлумаченню категорій, що містяться у ньому. Серед них праці таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як: Дж. Андерсон, Е. Арато, Р. Арон, Е. Гелнер, М. Говлет, Т. Дай, Р. Дарендорф, С. Джеймс, Дж. Кін, Д. Коен, Д. Кола, Г. Ласвел, Д. Люїс, Л. Пал, Г. Пітерс, К. Поппер, М. Рамеш, Е. Янг, О. Дем'янчук, А. Колодій, В. Кравчук, В. Купрій, Б. Кухта, Ю. Палагнюк, В. Ребало, С. Рябов, Ю. Сурмін, В. Тертичка, В. Токовенко та інші.

Метою статті є визначення змісту поняття «державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства».

Виклад основного матеріалу.

Термін «державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства» інтегрує в собі сутнісні ознаки та внутрішні характеристики таких понять, як «державна політика», «сприяння», «розвиток» та «громадянське суспільство». Розкривши послідовно їх зміст, з'ясуємо сутність об'єкту нашого дослідження.

Для характеристики словосполучення «державна політика», насамперед, визначимося зі змістом ключового його елементу – «політика». У вітчизняній науковій термінології це поняття є багатозначним і трактується по-різному.

В. Купрій пов'язує неоднозначне його розуміння з проблемою перекладу, адже слово «політика» в українській мові відповідає одразу кільком різним іншомовним поняттям [23, с. 14]. В англomовному дискурсі, зокрема, використовується як мінімум три таких поняття:

1. Politics – політична діяльність [14, с. 7; 25, с. 14]; сфера взаємовідносин різних соціальних груп та індивідів з приводу використання інститутів публічної влади для реалізації своїх суспільно значущих інтересів і потреб [21, с. 262]; політичні дії, політичний процес, визначений інтересами та конфліктами, владою і зусиллями, які були спрямовані на досягнення компромісу та здійснення; боротьба за доступ до влади, завоювання урядових функцій у державі [26, с. 13];

2. Polity – група людей, через яких виявляється воля [14, с. 7]; політичний порядок, основні норми, інститути та врегулювання процедур [26, с. 13];

3. Policy – безпосередня політика [14, с. 7]; певний план, курс або напрям дій, обраний, прийнятий і дотримуваний владою, керівником, політичною партією тощо [21, с. 262; 25, с. 14]; здійснення заходів, прийнятих урядом, різноманітні рівні управління, а також будь-які акції, здійснені тому, що вони вигідні чи корисні; політичні цілі і зміст сфери задач та програми, уявлення організації [26, с. 13].

В. Токовенко систематизує існуючі визначення «політики» та виділяє чотири підходи до її трактування, відповідно до яких «політика» – це: боротьба за виборення і утримання державної влади; використання влади для управління суспільством у загальносуспільних, класових, кланових або особистих інтересах; програма дій або утримання від неї, спрямовані на розв'язання су-

спільно значущих проблем; система державних інститутів та система позадержавних громадських організацій, партій, рухів, які мають на меті вплив на функціонування та розвиток інститутів державної влади [36, с. 62].

Автори «Політологічного енциклопедичного словника» виокремлюють такі підходи до трактування «політики»:

- результат спілкування, взаємодії людей, вирішення ними спільних справ, визначення позицій стосовно центрів влади;

- синонім політичних явищ, насамперед влади, панування, держави, що утворюють єдиний змістовно-термінологічний ряд, мають прибіжно однакові джерела, ресурси, потенціали, засоби, символіку та можуть використовуватися як аналоги при дослідженні складних суспільних явищ;

- функціональне пояснення «політики», в основу якого покладена наявність «вічних» проблем еволюції людства: визначення і спроби вирішення загальних проблем, підтримання порядку, управління, збереження внутрішнього і зовнішнього миру, а також існування їх антиподів – підготовки і проведення війн, застосування насильства у внутрішній політиці, контролю суспільства та окремої особистості тощо [30, с. 258].

Візьмемо за основу розуміння «політики» як певної програми або стратегії дій, а також комплексу заходів з її практичної реалізації. У науковій літературі можна зустріти кілька подібних визначень «політики» як:

- стратегії і тактики регулятивної, управлінської діяльності, що визначає цілі й завдання розвитку певної сфери суспільного життя, включно з обранням і практичним застосуванням тих або інших шляхів і засобів досягнення цих цілей [17, с. 87];

- цілеспрямованої дії уряду (виконавчої влади), яка певним чином здійснює вплив або змінює суспільство чи економіку поза урядом [25, с. 14];

- певної стратегії ухвалення та практичної реалізації обов'язкових для суспільства рішень з того чи іншого питання [22, с. 10].

До сфери політики належать, передусім, напрям держави, визначення форм, завдань, змісту її діяльності та суті проблеми, розв'язання якої, у разі наявності останньої, потребує втручання органів державної влади [22, с. 10]. Регулювання суспільних справ за допомогою державних інститутів є у свою чергу однією з ознак державної політики [32, с. 33].

Таким чином, ми плавно перейшли до розгляду поняття «державна політика», яке у загальному вигляді вітчизняні вчені розуміють як: основні принципи, норми та діяльність зі здійснення державної влади [29]; політичну діяльність держави та її органів [12, с. 6]; специфічну форму політико-управлінської діяльності держави, що має власні закономірності, складну внутрішню структуру й відіграє важливу роль у формуванні та розвитку суспільних відносин [35, с. 321]; діяльність, результати якої набувають статусу офіційних [37, с. 8]; сукупність цілей і завдань, що практично реалізується державою, і засобів, які використовуються при цьому [15, с. 157]; діяльність, націлену на вирішення проблем суспільного розвитку [7, с. 21]; діяльність органів державної влади щодо досягнення поставлених цілей і вирішення суспільних проблем [32, с. 81]; реакцію держави на конкретні проблеми суспільства або окремих груп у цьому суспільстві [2].

Західні вчені також пропонують низку загальних визначень «державної політики». М. Говлет та М. Рамеш визначають її як складні взаємозв'язки форм влади, типи проблем та організації держав в особливих підсистемах суспільства [8, с. 21]. Р. Айстон говорить про «державну політику» як про ставлення уряду до свого оточення [12, с. 11]. Г. Ласвел і А. Каплови трактують її як заплановану програму цілей, цінностей і дій [32, с. 80-82]. На думку Л. Пала, «державна політика» є набором цінностей, цілей та знарядь, пов'язаних із визначенням суспільних проблем, що вимагають уваги [27, с. 176]. Своєрідним є розуміння «державної політики» Г. Пітерсом, за словами якого, вона являє собою відносини між урядом і приватними особами, що характеризуються втручанням уряду в життя громадян [12, с. 14].

Як серед західних, так і серед вітчизняних дослідників поширеною є точка зору, відповідно до якої «державна політика» – це не завжди дії, але і утримання від дій, тобто бездіяльність. Виходячи з цієї позиції, «державна політика» може складатися не лише з переліку того, що має бути зроблено владою, але і того, що нею не робиться [9, с. 37; 27, с. 27-28]. На думку М. Говлета, переваги такого визначення полягають у тому, що воно, по-перше, чітко визначає владу як носія державної політики, а державну політику – як заходи, вжиті органами влади. По-друге, у ньому зазначається, що державна політика містить можливість вибору для органів влади як саме діяти та чи робити взагалі що-небудь [10, с. 20].

Подібне визначення «державної політики» допомагає також відрізнити її від інших видів рішень [27, с. 28]. Погоджуємося з думкою науковців, згідно з якою рішення державних органів, що ухвалюються щодня, не є власне політикою, а лише спонукають до її проведення [32, с. 84; 9, с. 34-35], так само як і багато видів урядової діяльності, що лише зводяться до здійснення політики [27, с. 22]; державна політика має більший масштаб та є системою послідовних рішень, накопичення яких впродовж певного часу може скласти ланцюг політики; на відміну від рішень, що можуть вироблятися окремими організаціями та агентами, державна політика зазвичай передбачає взаємодію багатьох агентів та організацій, встановлення складних взаємозв'язків між ними [29; 5, с. 8].

Наведені визначення є надто широкими та абстрактними за своїм змістом. Тому розуміння «державної політики» потребує більш конкретних дефініцій.

Так, В. Дженкінс визначає «державну політику» як набір взаємозв'язаних рішень, прийнятих суб'єктом чи групою суб'єктів політики для вибору цілей та засобів їх досягнення в рамках специфічної ситуації, відповідно до якої дані рішення мають бути в межах повноважень цих суб'єктів. Тобто, на відміну від згаданих вище визначень «державної політики» як вибору, Дженкінс розглядає її в якості процесу [8, с. 22].

О. Рябічко називає «державну політику» пропонуваним курсом діяльності уряду для задоволення потреб чи використання можливостей, сформульованим із зазначенням очікуваних результатів та їх впливу на наявний стан справ і конкретне розв'язання проблем [31, с. 74].

І. Розпутенко розуміє «державну політику» як дії системи органів державної влади згідно з визначеними цілями, напрямками, принципами для розв'язання проблем у певній сфері суспільної діяльності [16, с. 144-145].

І. Петренко дає комплексне визначення «державної політики» як діяльності органів державної влади з управління та керівництва суспільством на основі єдиних цілей, принципів та методів, яка передбачає розробку, законодавче закріплення і впровадження державних цільових програм у різних сферах суспільного життя з метою розв'язання нагальних проблем, задоволення потреб суспільства [29].

О. Дем'янчук розглядає «державну політику» як програму дій, спрямованих на розв'язання певної проблеми чи комплексу проблем, досяг-

нення поставленої мети; систему дій, регулятивних заходів, законів та фінансових пріоритетів з того чи іншого напрямку, проголошену органом влади або його представниками [11, с. 32].

Як бачимо, у науковій літературі поширеною є практика, відповідно до якої «державна політика» характеризується як реакція на суспільні проблеми. Проте такий підхід до розуміння даного терміну не розкриває його сутності повною мірою. По-перше, не завжди саме наявність проблем у тій чи іншій сфері виступає детермінантою вироблення та реалізації державної політики. По-друге, державна політика, заснована виключно на потребі вирішення конкретної суспільної проблеми, має короткотерміновий характер і втрачає сенс як тільки остання буде розв'язана. Разом із тим у багатьох сферах «державна політика» реалізується безперервно. З огляду на це можна стверджувати, що державна політика відображає стратегічні цілі і наміри уряду та має комплексний характер, а вирішення суспільних проблем і потреб є лише однією з її складових. У даному контексті привертають до себе увагу наступні визначення «державної політики».

На думку С. Белявської, вона є сукупністю організаційних, правових та економічних заходів, які здійснюються державними органами в усіх сферах суспільного життя та реалізуються у напрямках залежно від стратегічних завдань, поставлених перед державою [6, с. 14].

В. Купрій називає «державною політикою» безперервний циклічний процес, що складається із сукупності послідовних дій, взаємодії елементів інститутів з певними функціями, засобів, які спрямовані на досягнення певного наслідку [24, с. 18].

За визначенням Ю. Палагнюк, «державна політика» – це ухвалене на конституційних засадах із залученням громадськості стратегічне рішення з чітким визначенням результатів, яке є засобом забезпечення суспільних потреб у тій чи іншій сфері і реалізується органами державного управління. Простіше кажучи, це стратегічний курс, спрямований на розвиток держави, її окремих сфер, якого дотримуються органи влади і громадськість [28].

Автори підручника «Державна політика» вважають, що під «державною політикою» слід розуміти практичну діяльність політичних суб'єктів та органів державної влади з реалізації виробленого політичного курсу та досягнення конкретних політичних цілей; сукупність ціннісних цілей, державно-управлінських заходів, рішень

і дій, порядок реалізації державно-політичних рішень і системи державного управління розвитком країни [13, с. 8-12].

В. Бакуменко та П. Надолішній трактують державну політику як напрям діяльності держави щодо визначення та досягнення соціально значущих цілей розвитку суспільства чи його окремих сфер [3, с. 35].

Л. Пал спільною характеристикою для всіх визначень «державної політики» вважає її розуміння як дороговказу [27, с. 176]. Проте не всі науковці поділяють таку позицію, зазначаючи, що подібне розуміння «державної політики» є занадто поверховим і значно звужує зміст цього поняття [12, с. 17]. Зі свого боку зазначимо, що трактування «державної політики» як дороговказу має право на існування, але виключно як вузьке визначення, що обґрунтовує лише одну з її складових.

Узагальнюючи підходи до визначення «державної політики», у вузькому розумінні найбільш коректним вважаємо його трактування як комплексу стратегічних завдань і цілеспрямованих заходів, що реалізуються органами державної влади у різних сферах суспільної діяльності. Спираючись на дослідження Е. Янга та Л. Куїнн, наведемо її характеристики та основні складові, що не є дефініціями поняття «державна політика» і не дають цілісного уявлення про нього, але допомагають зрозуміти суть цього явища. Отже «державна політика» – це:

- дії, що проголошуються та реалізуються владним органом, який має законодавчі, політичні та фінансові повноваження це робити;
- реакція держави на реальні життєві потреби чи проблеми всього суспільства або лише певних його сфер та суспільних груп;
- курс дій, тобто не одне певне рішення, дія чи реакція, а ретельно розроблений підхід або стратегія;
- рішення щось робити або рішення нічого не робити, що означає: визначена політика може привести до дій у спробі розв'язати проблему або ж базуватися на переконанні, що проблему буде розв'язано в рамках поточної політики, тобто не привести до жодних дій;
- рішення, що вже ухвалене, а не намір чи обіцянка щось зробити, те, що уряд дійсно робить.

Крім того, державна політика:

- зорієнтована на досягнення мети у спробі розв'язати або розглянути певні нагальні та перспективні проблеми чи потреби в конкретному

суспільстві, забезпечити розвиток складових суспільної діяльності (економіки, політики, соціальної сфери тощо);

- здійснюється одним або групою акторів;
- передбачає обґрунтування дій, тобто, як правило, містить пояснення логіки, на якій вона ґрунтується [38, с. 5-6].

Далі, відповідно до логіки визначення терміну «державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства», з'ясуємо зміст понять «сприяння» та «розвиток».

«Новий тлумачний словник української мови» містить кілька трактувань поняття «сприяти»: позитивно впливати на що-небудь; створювати відповідні умови для здійснення, виконання чого-небудь; надавати допомогу у чому-небудь; бути причиною або наслідком виникнення, існування чого-небудь; створювати, викликати бажання виконувати яку-небудь дію [26, с. 397].

Поняття «розвиток» у загальному плані розглядається у науковій літературі як багатомірна, незворотна, спрямована, поступальна зміна, рух уперед, перехід з одного стану в інший, більш досконалий та ефективний [19, с. 120; 18, с. 42]. У результаті розвитку відбувається не просто зміна існуючих властивостей об'єкта, а його внутрішнє структурне і функціональне оновлення, формування нових рис, еволюція, удосконалювання, поліпшення і прогрес [4; 20, с. 17].

Таким чином, під словосполученням «сприяння розвитку» слід розуміти створення умов для зміни, формування нових або удосконалення існуючих рис, властивостей та якостей об'єкта впливу. У нашому дослідженні мова йде про сприяння розвитку громадянського суспільства як одного з напрямів державної політики.

Що стосується безпосередньо поняття «громадянське суспільство», то воно сьогодні є одним із найбільш складних та суперечливих явищ, а питання визначення його змісту, структури, основних ознак та закономірностей розвитку – одним із центральних у низці суспільних наук.

Найчастіше під громадянським суспільством розуміють позадержавну та позаполітичну сферу суспільних інститутів і відносин, що існує паралельно державі, не підлягає прямому контролю і регламентації з її боку, взаємодіє з державою, впливає на її розвиток та рішення, гарантує збереження демократичного устрою, відображає волю, захищає та реалізовує інтереси громадян, ґрунтується на дотриманні прав людини, свободі особистості, політичному плюралізмі.

Серед найбільш вживаних підходів до розуміння громадянського суспільства можна також виділити наступні його тлумачення:

1. Особливий тип держави, за якого визнаються, забезпечуються і захищаються основні права і свободи людини. Виходячи з цього, громадянське суспільство, зокрема, ототожнюють з правовим демократичним суспільством.

2. Найбільш якісний етап розвитку, стан або тип людського суспільства; ознака, що характеризує ступінь і рівень політичної, культурної, економічної, правової, соціальної зрілості людського суспільства.

3. Сукупність, система і простір функціонування громадських асоціацій та об'єднань; громадський («третій») сектор суспільства.

4. Співтовариство вільних та рівних громадян. Деякі науковці відносять до громадянського суспільства лише частину громадян, які входять до складу добровільно створених організацій та структур [30, с. 51].

5. Незалежна від держави сфера самоорганізації, самоврядування та самодіяльності суспільства.

6. Модель або сфера соціальної взаємодії та комунікації, сукупність міжособистісних і міжгрупових відносин та зв'язків.

7. Сфера гарантування основоположних прав і свобод людини, а також реалізації громадських інтересів.

У управлінському аспекті вітчизняні науковці розглядають «громадянське суспільство» як:

- добровільне об'єднання громадян у структури публічного управління, які через партнерські взаємовідносини зі структурами державного управління несуть спільну відповідальність за суспільно-політичну і соціально-економічну ситуацію в державі [1, с. 109];

- механізм соціальної взаємодії, що складається з системи місцевого самоврядування, різноманітних об'єднань, суспільних рухів та публічної комунікації, місце соціальних дій, відносно автономних від держави [34, с. 32].

Отже, як і зазначені вище терміни, «громадянське суспільство» не має єдиного універсального визначення, що пояснюється, з одного боку, складністю та еволюцією самого цього явища, а з іншого – його трактуванням представниками різних суспільних наук. На думку Л. Томаша, «громадянське суспільство» апіорі не може мати єдиного загальноприйнятого визначення, оскільки воно використовується у концепціях, які висвітлюють різні, подекуди протилежні, його аспекти, а, отже,

всі існуючі на сьогоднішній день підходи до його тлумачення завжди недостатньо та неповно розкривають сутність цього явища [33, с. 5].

Враховуючи це та виходячи з наведених вище підходів, в управлінському аспекті пропонуємо розглядати «громадянське суспільство» як спільноту громадян, здатних через органи влади або незалежно від них впливати на розвиток держави та суспільства, вирішувати соціальні проблеми, задовольняти власні інтереси і потреби.

Висновок.

Визначення терміну «державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства» вимагає чіткого розуміння його складових понять, ключові з яких – «державна політика» та «громадянське суспільство».

В результаті аналізу численних трактувань «державної політики» нами встановлено, що у вузькому розумінні вона є комплексом стратегічних завдань та цілеспрямованих заходів, які реалізуються органами державної влади у різних сферах суспільної діяльності. На відміну від окремого урядового рішення, дії чи реакції, державна політика є ретельно розробленою стратегією, результатом тривалої взаємодії багатьох структур та організацій.

У свою чергу «громадянське суспільство» являє собою спільноту громадян, здатних через

органи влади або незалежно від них впливати на розвиток держави та суспільства, вирішувати соціальні проблеми, задовольняти власні інтереси і потреби. При цьому зазначена вище здатність вимагає наявності певних умов і можливостей, а також знань і вмінь у громадян. Їх створення й удосконалення має бути головним завданням реалізації відповідної державної політики.

Враховуючи викладене вище, «державну політику сприяння розвитку громадянського суспільства» можна визначити як комплекс стратегічних завдань і цілеспрямованих заходів, що реалізуються органами державної влади з метою створення або удосконалення умов і можливостей для впливу громадян на розвиток держави і суспільства, вирішення соціальних проблем, задоволення ними власних інтересів та потреб.

Таким чином, сформульоване нами визначення, по-перше, виділяє даний напрям державної політики з-поміж інших та запобігає виникненню понятійної плутанини, по-друге, окреслює можливі напрями подальших досліджень – вивчення необхідних умов та можливостей для впливу громадян на розвиток держави та суспільства, обґрунтування шляхів їх забезпечення, а також механізмів здійснення такого впливу.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Алексеев В. М. Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в Україні: управлінський аспект: дис. ... д-ра наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 / В. М. Алексеев. – Київ, 2012. – 433 с.
2. Андріяш В. І. Державна політика: концептуальні аспекти визначення. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=626>.
3. Бакуменко В. Д. Теоретичні та організаційні засади державного управління / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній. – Київ: Міленіум, 2003. – 256 с.
4. Белко І. Генезис поняття «розвиток». – Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2016_06_1_kampodilsk/sekcija_section_3_2016_06_1/genezis_ponjattja_rozvitok/126-1-0-1916.
5. Бельська Т. В. Вплив на державну політику в умовах глобалізації / Т. В. Бельська // Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи: матеріали V Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів з державного управління, 15 трав. 2014 р. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2014. – С. 7-11.
6. Белявська С. Ю. Організаційно-правові засади впровадження інновацій у судове управління в умовах інформаційного суспільства в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук спец.: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / С. Ю. Белявська. – Київ, 2016. – 21 с.
7. Валевський О. Л. Державна політика в Україні: методологія аналізу, стратегія, механізми впровадження / О. Л. Валевський. – Київ: НІСД, 2001. – 242 с.
8. Говлет М. Дослідження державної політики: цикли та підсистеми політики / М. Говлет, М. Рамеш. – Львів: Кальварія, 2004. – 264 с.
9. Гогвуд Б. Аналіз політики для реального світу / Б. Гогвуд, Л. Ган. – Київ: Основи, 2004. – 396 с.
10. Дай Т. Р. Основи державної політики / Т. Р. Дай. – Одеса: АО Бахва, 2005. – 468 с.
11. Дем'янчук О. П. «Державна політика» та «публічна політика»: варіант перехідного періоду / О. П. Дем'янчук // Наукові записки. – Т. 18: Політичні науки. – Київ, 2000. – С. 31-36.
12. Валевський О. І. Державна політика: аналіз та механізми її впровадження в Україні / О. І. Валевський, В. А. Ребало, М. М. Логунова та ін. – Київ: Вид-во НАДУ, 2000. – 232 с.
13. Державна політика / ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін. – Київ: НАДУ, 2014. – 448 с.
14. Державна політика: аналіз та впровадження в Україні: Конспект лекцій до навчального модуля / уклад.: В.

- А. Ребкало, В. В. Тертичка. – Київ: Вид-во УАДУ, 2002. – 80 с.
15. Нижник Н. Р. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади / Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко та ін. – Київ: Вид-во УАДУ, 2002. – 164 с.
16. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. – Київ: НАДУ, 2010. – 819 с.
17. Енциклопедія освіти / відп. ред. В. Г. Кремень. – Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
18. Забродська Л. Д. Стратегічне управління: реалізація стратегії : навч. посібник для студ. екон. спец / Л. Д. Забродська. – Харків: Консул, 2004. – 208 с.
19. Ільїн В. В. Людина і світ / В. В. Ільїн, Ю. І. Кулагін. – Київ: Київський нац. торг.-екон. ун-т, 2003. – 283 с.
20. Капліна А. С. Організаційно-економічний механізм управління розвитком підприємств готельного господарства: дис. ... канд. економ. наук.: 08.00.04 / А. С. Капліна. – Полтава, 2016. – 235 с.
21. Кілієвич О. Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки / О. Кілієвич. – Київ: Вид-во Соломії Павличко „Основи», 2003. – 510 с.
22. Афонін Е. А. Концептуальні засади взаємодії політики й управління / Е. А. Афонін, Я. В. Бережний, О. Л. Валецький та ін. – Київ: НАДУ, 2010. – 300 с.
23. Купрій В. О. Організації громадянського суспільства як суб'єкти вироблення державної політики: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / О. В. Купрій. – Київ, 2007. – 213 с.
24. Купрій В. Процес творення державної політики як об'єкт наукових досліджень / В. Купрій // Політичний менеджмент. – 2007. – № 5. – С. 15-32.
25. Бен-Гера М. Менеджмент державної політики: ключові гравці / М. Бен-Гера, С. Джеймс та ін. – Київ: Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2009. – 144 с.
26. Нагорянський С. А. Публічна політика як складова сучасної демократії : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 – політичні інститути та процеси / С. А. Нагорянський. – Київ, 2014. – 172 с.
27. Пал Л. А. Аналіз державної політики / Л. А. Пал. – Київ: Основи, 1999. – 422 с.
28. Палагнюк Ю. В. «Державна політика» та «публічна політика»: теоретичний аспект. – Режим доступу: <http://official.chdu.edu.ua/article/viewFile/97968/93288>.
29. Петренко І. Сутність державної політики та державних цільових програм. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2566/>.
30. Політологічний енциклопедичний словник : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Ю. С. Шемшученко, В. Д. Бабкін; упоряд. В. П. Горбатенко, А. Г. Саприкін. – Київ: Генеза, 1997. – 400 с.
31. Романов В. Є. Державна політика: аналіз та механізми її впровадження / В. Є. Романов, О. М. Рудік, Т. М. Брус. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2003. – 72 с.
32. Тертичка В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В. Тертичка. – Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. – 750 с.
33. Томаш Л. В. Громадянське суспільство в рефлексії європейської та вітчизняної політико-правової свідомості: теоретичний аспект: автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.01 / Л. В. Томаш. – Львів, 2013. – 19 с.
34. Управління суспільним розвитком / за заг. ред. А. М. Михненка, В. Д. Бакуменка. – Київ: Вид-во НАДУ, 2006. – 210 с.
35. Цветков В. В. Демократія і державне управління: теорія, методологія, практика / В. В. Цветков. – Київ: Юрид. думка, 2007. – 336 с.
36. Юлдашев О. О. Адміністративно-правове забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О. О. Юлдашев. – Київ, 2013. – 196 с.
37. Юлдашев О. Х. Проблеми вдосконалення державної регуляторної політики в Україні / О. Х. Юлдашев. – Київ: МАУП, 2005. – 336 с.
38. Янг Е. Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики: Практичний посібник для радників з державної політики у Центральній і Східній Європі / Е. Янг, Л. Куїнн. – Київ: К.І.С., 2003. – 120 с.

REFERENCES

1. Aleksieiev, V. (2012). *Teoretychni zasady vzaiemovidnosyn derzhavy ta suspilstva v Ukraini: upravlynskyi aspekt [Theoretical foundations of state and society relations in Ukraine: managerial aspect]*. Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
2. Andriiash, V. *Derzhavna polityka: kontseptualni aspekty vyznachennia [State policy: conceptual aspects of knowledge]*. Retrieved from: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=626> [in Ukrainian].
3. Bakumenko, V., & Nadolishnii, P. (2003). *Teoretychni ta orhanizatsiini zasady derzhavnoho upravlinnia [Theoretical and organizational principles of public administration]*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Bielko, I. *Henezys poniattia «rozvytok» [Genesis of the concept of «development»]*. Retrieved from: http://sophus.at.ua/publ/2016_06_1_kampodilsk/sekcija_section_3_2016_06_1/genezis_ponjattja_rozvytok/126-1-0-1916 [in Ukrainian].

5. Bielska, T. (2014). Vplyv na derzhavnu polityku v umovakh hlobalizatsii [Influence on state policy in the conditions of globalization]. *Derzhavne upravlinnia v Ukraini: istoriia derzhavotvorennia, vyklyky ta perspektyvy – Public Administration in Ukraine: History of State Creation, Challenges and Prospects: Proceedings of the V International Scientific conference graduate and postgraduate students in public administration*. Odesa: ORIDU NADU [in Ukrainian].
6. Bieliavska, S. (2016). *Orhanizatsiino-pravovi zasady vprovadzhennia innovatsii u sudove upravlinnia v umovakh informatsiinoho suspilstva v Ukraini [Organizational and legal principles of introduction of innovations in the judicial administration in the conditions of informational society in Ukraine]*. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
7. Valevskiy, O. (2001). *Derzhavna polityka v Ukraini: metodolohiia analizu, stratehiia, mekhanizmy vprovadzhennia [State policy in Ukraine: methodology of analysis, strategy, implementation mechanism]*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Hovlet, M. (2004). *Doslidzhennia derzhavnoi polityky: tsykly ta pidsystemy polityky [State Policy Research: cycles and policy subsystems]*. Lviv [in Ukrainian].
9. Hohvud, B. (2004). *Analiz polityky dlia realnoho svitu [Policy analysis for the real world]*. Kyiv [in Ukrainian].
10. Dai, T.R. (2005). *Osnovy derzhavnoi polityky [The basis of state policy]*. Odesa [in Ukrainian].
11. Demianchuk, O. (2000). «Derzhavna polityka» ta «publichna polityka»: variant perekhidnoho periodu [«State Policy» and «Public Policy»: transitional option]. *Naukovi zapysky*, 18, 31-36 Kyiv [in Ukrainian].
12. Valevskiy, O.I., Rebkalo, V.A., & Lohunova, M.M. et al. (2000). *Derzhavna polityka: analiz ta mekhanizm yii vprovadzhennia v Ukraini [State Policy: Analysis and Mechanism and Implementation in Ukraine]*. Kyiv [in Ukrainian].
13. Kovbasiuk, Yu.V., Vashchenko, K.O., & Surmin, Yu.P. (Eds.). (2014). *Derzhavna polityka [State policy]*. Kyiv [in Ukrainian].
14. Rebkalo, V.A., & Tertychka, V.V. (2002). *Derzhavna polityka: analiz ta vprovadzhennia v Ukraini [State Policy: Analysis and Implementation in Ukraine]*. Kyiv [in Ukrainian].
15. Nyzhnyk, N.R., Dubenko, S.D., & Melnychenko, V.I. et al. (2002). *Derzhavne upravlinnia v Ukraini: orhanizatsiino-pravovi zasady [Public Administration in Ukraine: Orhanizatsiino-legal principles]*. Kyiv [in Ukrainian].
16. Surmin, Yu.P., Bakumenko, V.D., & Mykhnenko, A.M. et al. (Eds.). (2010). *Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedic Dictionary of Public Administration]*. Kyiv [in Ukrainian].
17. Kremen, V.H. (Eds.). (2008). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education]*. Kyiv [in Ukrainian].
18. Zabrodska, L. (2004). *Stratehichne upravlinnia: realizatsiia stratehii [Strategic management: implementation of the strategy]*. Kharkiv [in Ukrainian].
19. Ilin, V., & Kulahin, Yu. I. (2003). *Liudyna i svit [Human and world]*. Kyiv: Kyivskiy nats.torh.-ekon.un-t [in Ukrainian].
20. Kaplina, A. (2016). *Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizmy upravlinnia rozvytkom pidpriemstv hotelnoho hospodarstva [Organizational and economic mechanism for managing the development of hotel industry enterprises]*. Candidate's thesis. Poltava [in Ukrainian].
21. Kiliievych, O. (2003). *Anhlo-ukrainskyi glosarii terminiv i poniat z analizu derzhavnoi polityky ta ekonomiky [English-Ukrainian glossary of terms and concepts from the analysis of state policy and economy]*. Kyiv: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy» [in Ukrainian].
22. Afonin, E.A., Berezhnyi, Ya.V., & Valevskiy, O.L. et al. (2010). *Kontseptualni zasady vzaiemodii polityky y upravlinnia [Conceptual framework for policy and governance interaction]*. Kyiv: NADU [in Ukrainian].
23. Kuprii, V. (2007). *Orhanizatsii hromadianskoho suspilstva yak subiekty vyroblennia derzhavnoi polityky [Civil society organizations as actors of state policy making]*. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
24. Kuprii, V. (2007). Protses tvorennia derzhavnoi polityky yak ob'ekt naukovykh doslidzhen [The process of creating a state policy as an object of scientific research]. *Politychnyi menezhment*, 5, 15-32 [in Ukrainian].
25. Ben-Hera, M. & Dzheims, S. et al. (2009). *Menezhment derzhavnoi polityky: kliuchovi hravtsi [Government policy management: key players]*. Kyiv: Tsentri adaptatsii derzhavnoi sluzhby do standartiv Yevropeiskoho Soiuzu [in Ukrainian].
26. Nahorianskyi, Ye. (2014). *Publichna polityka yak skladova suchasnoi demokratii [Public policy as a component of modern democracy]*. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
27. Pal, L. (1999). *Analiz derzhavnoi polityky [State policy analysis]*. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
28. Palahniuk, Yu. «Derzhavna polityka» ta «publichna polityka»: teoretychnyi aspekt [«State Policy» and «Public Policy»: theoretical aspect]. Retrieved from: <http://official.chdu.edu.ua/article/viewFile/97968/93288> [in Ukrainian].
29. Petrenko, I. *Sutnist derzhavnoi polityky ta derzhavnykh tsilovykh prohran [The essence of state policy and state targeted programs]*. Retrieved from: <http://www.viche.info/journal/2566/> [in Ukrainian].
30. Shemshuchenko, Yu.S., & Babkin, V.D. (Eds.). (1997). *Politolohichni entsyklopedychnyi slovnyk [Political Encyclopedic Dictionary]*. Kyiv: Geneza [in Ukrainian].
31. Romanov, V., Rudik, O., & Brus, T. (2003). *Derzhavna polityka: analiz ta mekhanizmy yii vprovadzhennia [State Policy: Analysis and Mechanisms and Implementation]*. Dnipropetrovsk: DRIDU NADU [in Ukrainian].

32. Tertychka, V. (2002). *Derzhavna polityka: analiz ta zdiisnennia v Ukraini [State Policy: Analysis and Implementation in Ukraine]*. Kyiv: Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «Osnovy» [in Ukrainian].
33. Tomash, L. (2013). *Hromadianske suspilstvo v refleksii yevropeiskoi ta vitchyznianoï polityko-pravovoi svidomosti: teoretychnyi aspekt [Civil society in the reflection of European and Ukrainian political and legal consciousness: the theoretical aspect]*. Extended abstract of candidate's thesis. Lviv [in Ukrainian].
34. Mykhnenko, A.M., & Bakumenka, V.D. (2006). *Upravlinnia suspilnym rozvytkom: slovnyk-dovidnyk [Social Development Management: dictionary-directory]*. Kyiv: Vyd-vo NADU [in Ukrainian].
35. Tsvietkov, V. (2007). *Demokratiia i derzhavne upravlinnia: teoriia, metodolohiia, praktyka [Democracy and Public Administration: Theory, Methodology, Practice]*. Kyiv: Yuryd. Dumka [in Ukrainian].
36. Iuldashev, O. (2013). *Administratyvno-pravove zabezpechennia diialnosti nederzhavnykh hromadskykh orhanizatsii v Ukraini [Administrative and legal provision of non-governmental organizations in Ukraine]*. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
37. Iuldashev, O. (2005). *Problemy vdoskonalennia derzhavnoi rehuliatornoi polityky v Ukraini [Problems of improving the state regulatory policy in Ukraine]*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
38. Iang, E., & Kuinn, L. (2003). *Yak napysaty diievyi analitychnyi dokument u haluzi derzhavnoi polityky [How to write an effective policy paper on public policy]*. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].

Волинець Сергій Сергійович

Аспірант

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентіві України
49044, м. Дніпро, вул. Гоголя, 29

Volynets Serhii

Postgraduate student

Dnipropetrovsk Regional Institute of Public Administration of National
Academy for Public Administration under the President of Ukraine
29, Hohol Str., Dnipro, 49044, Ukraine

Email: ideology@ukr.net

Цитування: Волинець С. С. Щодо визначення поняття «державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства» / С. С. Волинець // Аспекти публічного управління. – 2018. – Т. 6. – № 6-7. – С. 54-63.

Citation: Volynets, S.S. (2018). Shchodo vyznachennia poniattia «derzhavna polityka spriannia rozvytku hromadianskoho suspilstva» [Concerning the definition of the concept «state policy for promoting civil society development»]. *Public administration aspects*, 6 (6-7), 54-63.

Стаття надійшла / Article arrived: 21.06.2018

Схвалено до друку / Accepted: 10.07.2018